

“Αν πρέπει νά ἀναφέρωμεν ἓνα παράδειγμα ἐπιβεβαιούν μίαν τοιαύτην ὑπόθεσιν, σημειοῦμεν τὴν μετὰ τινὰς μῆνας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀντιστρόφου Λεξικοῦ ἰδοῦσαν τὸ φῶς Συγχρονικὴν Γραμματικὴν τῶν Μπαρμπινιώτη—Κοντοῦ. Ἡ γραμματικὴ θεωρία, σημειοῦν οἱ συγγραφεῖς, ἐνισχύθη μὲ πλῆθος παραδειγμάτων τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν δι’ ἀναγωγῆς εἰς τὸ Ἀντίστροφον Λεξικόν.

Τοὺς λοιποὺς θὰ βοηθήσῃ καὶ θὰ καθοδηγήσῃ εἰς τὸ διδακτικόν των ἔργον διὰ τοῦ ἐν δαφιλείᾳ τιθεμένου εἰς τὴν διάθεσίν των καὶ μὲ ἐξάριτον ταξινόμησιν προσφερομένου ὑλικοῦ. Λειτουργοὶ καὶ σχολικαὶ βιβλιοθήκαι δὲν πρέπει νά παραλείψουν νά ἐφοδιασθοῦν διὰ τοῦ πολλαπλῶς σημαντικοῦ τούτου ἐπιστημονικοῦ καὶ διδακτικοῦ ὄργανου.

Π. Χ. ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗΣ

* * *

Συγχρονικὴ Γραμματικὴ τῆς Κοινῆς Νέας Ἑλληνικῆς ὑπὸ Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ καὶ Π. ΚΟΝΤΟΥ. Ἀθῆναι 1967, σελ. 262.

Νεώτατοι φιλόλογοι οἱ δύο βοηθοὶ τοῦ Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἶναι οἱ συγγραφεῖς τῆς ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον Γραμματικῆς.

Αἱ περὶ τὸν νεοέλληνα λόγον σπουδαὶ τῆς μετὰ τὸν Γ. Χατζιδάκιν περιόδου ἀξιόλογον πρόοδον ἐσημείωσαν. Ἀπὸ τοῦ 1907, ὅτε εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ὁ δεῦτερος τόμος τῶν Μεσαιωνικῶν καὶ Νέων Ἑλληνικῶν, μέχρι σήμερον ἐγράφησαν πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα, παρὰ ταῦτα, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, πολλὰ καὶ ἐνίοτε δυσεπίλυτα προβλήματα ἀντιμετωπίζουν οἱ σπουδάζοντες τὴν Νεοελληνικὴν ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὀρθογραφίαν, τὴν σύνταξιν, τὴν μορφολογίαν καὶ τὴν δομὴν καθ’ ὅλου τῆς γλώσσης.

Ὁ προφορικὸς λόγος καὶ ἡ συνεχιζομένη γραπτὴ παράδοσις τοῦ ἔθνους ἐδημιούργησαν τὸ ἰδιάζον παρ’ ἡμῖν γλωσσικὸν καθεστῶς. Ἡ σύνταξις Γραμματικῆς τῆς καθαρουούσης, διὰ τὴν συγγένειαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Κοινήν, ἀποτελεῖ προσφοράν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἄθλον. Δυσχερεστέρα ἐμφανίζεται ἡ σύνταξις Γραμματικῆς τῆς δημῶδους, δυσχερεστάτη δὲ ἀναμφιβόλως ἡ σύνταξις Συγχρονικῆς Γραμματικῆς τῆς γλώσσης τῆς χρησιμοποιουμένης ἐγγράφως καὶ διὰ ζώσης ὑπὸ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἐπιχειρῶν σύνταξιν τοιαύτης Γραμματικῆς ἐν τῇ προσπάθειά του νά ἀπεικονίσῃ τὴν μορφολογίαν τῆς τε λαλουμένης καὶ γραφομένης θὰ εὐρεθῇ ἐντὸς ρευμάτων δεομένων οὐχὶ δηλίου κολυμβητοῦ ἀλλὰ δελφίνος. Παρὰ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ σύνταξις Συγχρονικῆς Γραμματικῆς, οἱ συντάκται τῆς μετὰ χειῖρας Γραμματικῆς κατώρθωσαν νά ἐμφανίσουν ἔργον ἀξιόλογον.

Ἡ ὅλη ἐργασία διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ ἐκτενῆ κεφάλαια, ἐκτὸς δὲ τοῦ προλόγου περιέχει καὶ ἀναλυτικὸν εὐρετήριο—μὲ τὴν ἀντίστοιχον ἀγγλικὴν ὄρολογίαν—ὡς καὶ σχετικὴν βιβλιογραφίαν. Πολλὰ εἶναι τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὸ ζῶηρόν ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου καὶ ἐμβάλλουν εἰς σκέψεις τὸν μελετητὴν. Ζῶηράν ἀληθῶς ἐντύπωσιν προκαλεῖ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ συγγραφεῖς κατατάσσουν τὰ ὀνόματα βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μορφολογικῶς διακρινόμενων πτώσεων, ἤτοι δίπτωτα, τρίπτωτα, μεικτὰ καὶ οὐχὶ ὡς συνήθως διακρίνομεν αὐτὰ βάσει τοῦ γένους (ἀρσενικά, θηλυκά, οὐδέτερα). Ἡ κατάταξις αὕτη θεμελιούται ἐπὶ τῆς σχετικῆς θεωρίας τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας κ. Γ. Κουρμούλη καὶ ἀποτελεῖ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς. (Πρβλ. Γ. Ι. Κουρμούλη, Μορφολογικαὶ ἐξελιξίσεις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐπιστ. Ἐπετ. τῆς Φιλοσοφ. Σχολ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1964—65) σσ. 9—22).

Ἡ τοιαύτη κατάταξις, παραβλέπουσα τὴν βάσει τοῦ γένους διάκρισιν, ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενην εἰς τὴν σημερινὴν πραγματικότητα, ἐπιτρέπει τὴν διάταξιν τῆς διδακτέας ὕλης κατὰ τρόπον παραπλήσιον πρὸς τὴν διαίρεσιν τὴν παρατηρούμενην εἰς τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας καὶ οὕτω προπαρασκευάζει διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς. Μὲ ἱκανοποίησιν παρακολουθεῖ ὁ ἀναγνώστης τὴν κλίσιν τῶν εἰς τῆς ὀνομάτων (ἀσφαλῆς, ἀγενῆς, ἀπαθῆς κλπ.). Περὶ τῶν πολυαριθμῶν τούτων ὀνομάτων αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσαι Γραμματικαὶ οὐδόλως ἢ ἀτελέστατα διέλαβον, ἀν καὶ καθὼς γνωρίζουν οἱ διδάσκοντες ἐπιβάλλεται μεθοδικὴ διδασκαλία τῶν ὀνομάτων τούτων.

Εἰς τὴν Γραμματικὴν ταύτην τὸ πρῶτον, καθόσον γνωρίζομεν, διδάσκονται παραθετικὰ μειοενκτικότητα καὶ ἰσότητος.

Εἰς τὸ μέρος τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν κλίσιν τοῦ ῥήματος οἱ συγγραφεῖς δὲν ἠρέσθησαν εἰς τὴν παράθεσιν ὕλης ἐπιστημονικῶς μόνον ἐγκύρου, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάταξιν τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιδεικνύουν μεθοδικότητα οὐχὶ συνήθη. Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀποδίδουν οἱ συγγραφεῖς εἰς τὸν λειτουργικὸν χαρακτήρα τῶν διαφόρων γλωσσικῶν στοιχείων καὶ τοῦτο καθίσταται περισσότερο ἐμφανὲς εἰς τὰ κεφάλαια τῶν συγκριτικῶν καὶ τοῦ ῥήματος. Χρησιμώτατα διὰ τὴν διδασκαλίαν θεωροῦμεν τὰ πολλὰ καὶ ἐπιτυχῆ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα παραθέτουν εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπὶ μέρους κεφαλαίων, μεγίστην δὲ σημασίαν ἀποδίδομεν εἰς τὰς ἀσκήσεις, τὰς τοσοῦτον ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς διδασκομένης ὕλης.

Οἱ συγγραφεῖς ἔχουν τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν, ὅπως ἀναφέρουν εἰς τὸν πρόλογόν των, νὰ συμβάλλουν εἰς τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς γραμματικῆς. Ὁ διεξερχόμενος τὸ βιβλίον των ἀντιλαμβάνεται ἐκ τῆς ὅλης συγκροτήσεως καὶ παρουσιάσεως τῆς γραμματικῆς ὕλης ὅτι εὐρίσκειται πρὸ μιᾶς τοιαύτης σοβαρᾶς προσπάθειας. Ἐπιστημονικὴ τάξις, παραστατικὴ παρουσίασις, ἀκρίβεια καὶ μεθοδικότης χαρακτηρίζουν ἐν γένει τὴν διαπραγματεύσιν τῶν διαφόρων θεμάτων.

Ἀξίζει ἀκόμη νὰ τονισθῇ τὸ ἐξῆς: Ἐν μέσῳ τοῦ ὀρθογραφικοῦ σάλου, ὁ ὁποῖος κατατρύχει τὴν παιδείαν μας ὡς ἀποτέλεσμα τῶν προηγηθειῶν ἀνωμάτων ἐκπαιδευτικῶν καταστάσεων, οἱ συγγραφεῖς κηρύσσουν καὶ ἐφαρμόζουν αὐτὴν

ἐνιαίαν (ιστορικὴν) ὀρθογραφίαν», ἡ ὁποία καὶ μόνη ἀποτελεῖ μεγίστην προσφορὰν εἰς τὸν μαθητὴν, τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν φιλομαθῆ ἀναγνώστην.

Παρακολουθοῦντες τὸ περὶ ῥήματος κεφάλαιον παρατηροῦμεν ὅτι οἱ συγγραφεῖς μετὰ μεγίστης προσοχῆς προσπαθοῦν νὰ ἀπεικονίσουν τὴν συμβολὴν τοῦ θέματος εἰς τὴν θεμελίωσιν τῶν συστημάτων, ὡς καὶ τὴν σχέσιν τῆς δηλουμένης ἐνεργείας πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κλίσεως τοῦ ῥήματος.

Ἴσως δὲν ἔπρεπε, νομίζομεν, νὰ ἀγνοηθῆ ἔντελῶς ἢ εἰς τὴν γραπτὴν παράδοσιν συνεχιζομένη χρῆσις τῆς δοτικῆς. Τοῦτο ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ γίνῃ χωρὶς νὰ διαταραχθῆ τὸ ὅλον σύστημα κατατάξεως παρεμβαλλομένης τῆς πτώσεως ταύτης κατὰ τὴν ἀντιπαράθεσιν τύπων λογίας καὶ δημῶδους.

Αὐτὰ βεβαίως οὐδόλως ἐλαττώνουν τὴν μεγίστην τοῦ ἔργου ἀξίαν, ἥτις πέρα τῆς πρακτικῆς σημασίας ἐνέχει καὶ ἄλλην σοβαρωτέραν. Ἀποδεικνύεται δηλαδὴ ὅτι αἱ περὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔρευναι, συνεχιζόμεναι ὑπὸ ἐρευνητῶν τοῦ κύρους τῶν συγγραφέων τῆς Συγχρονικῆς Γραμματικῆς, πολλὰ ὑπόσχονται διὰ τὸ μέλλον τῆς μαθήσεως ταύτης.

ΑΝΑΡΓΥΡΟΣ Γ. ΚΟΥΤΣΙΑΙΕΡΗΣ

* * *

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ, Ἡ ἀρχαία Μεσσηνία, Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς πολιτικῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων, (Καλαμάτα) 1967. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν «Μεσσηνιακῶν Γραμμάτων» μετὰ προσθηκῶν, σχ. 8 Μ σελ. γ—ζ+65—152+XLVIII.

Ἡ ἱστορία τῆς Μεσσηνίας εἶναι ἀτελῶς γνωστὴ. Αἱ παλαιαὶ πηγαὶ εἶναι συγκεχυμέναι καὶ ἀνεπαρκεῖς μὴ παρέχουσαι εἰκόνα σαφῆ τοῦ παρελθόντος τοῦ τόπου. Αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διενεργηθεῖσαι ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν ρίπτουσαι φῶς, ἀπειράριθμοι ὅμως τοποθεσίαι ἀναμένουν τὴν παρέμβασιν τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης διὰ νὰ ἀποσαφηνισθῆ κάπως ἡ Μεσσηνιακὴ ἱστορία. Αἱ συνθετικαὶ ἱστορικαὶ ἐργασίαι τοῦ Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Λάμπρου δὲν παρέχουν ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῶν γεγονότων, ἡ δὲ μεταγενεστέρα τοῦ Παπασταύρου ἀνεπαρκῶς ὁμιλεῖ. Τὰ διδακτικὰ ἐγχειρίδια τῶν σχολείων ἐπόμενον εἶναι νὰ παρέχουν εἰκόνα ἔτι σκοτεινοτέραν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνός μας, ἰδίᾳ ὅμως ἀπὸ τῶν μέσων αὐτοῦ ἀνεπτύχθη ζωηρὸν ἐνδιαφέρον μεταξὺ τῶν φιλόλογων, ἀρχαιολόγων καὶ ἱστορικῶν τῆς Ἑσπερίας διὰ τὴν ἔρευναν τῆς Μεσσηνιακῆς ἱστορίας, ἐτέθησαν δὲ ὑπὸ νέον ἔλεγχον καὶ συγκριτικὴν μελέτην πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι καὶ νέαι πληροφορίαι τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν περιηγητῶν καὶ νέαι τοπογραφικαὶ διερευνήσεις διεξήχθησαν καὶ ἐπιτόπιοι ἐπισκέψεις διενεργήθησαν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν